

## O NOUĂ PAGINĂ ÎN CREAȚIA COMPOZITORULUI ȘI OMULUI DE CULTURĂ CONSTANTIN RUSNAC: POEZIA

*Academician Haralampie CORBU*

Drumul spre Olimpul culturii și artei a fost întotdeauna unul imprevizibil și necunoscut, căci orice talent veritabil sau om de vocație autentic parcurge, de regulă, această cale, de cele mai multe ori spinosă, complexă și întortocheată, – de unul singur și într-un mod absolut individual.

Fără a fi provocat sau incitat din exterior, viitorul compozitor și om de cultură Constantin Rusnac, care reprezintă subiectul acestor fugare note și reflecții, și-a manifestat de timpuriu aptitudinile și vocația pentru ceea ce ține de domeniul creației artistice și investigațiile socio-umane în diverse sfere de manifestare ale acestora. Doar câteva exemple, spicuite din „Itinerarul biografic”, anexat la finele volumului de versuri: *101 poeme* și la care ne vom referi în continuare.

Născut la 6 februarie 1948 în satul Trebisăuți, Briceni, Constantin Rusnac la vârsta de 17 ani absolveste, cu medalia de aur, Școala republicană de muzică de 11 ani (azi Liceul „Ciprian Porumbescu”); la vârsta de 19 ani (din 1967) e profesor la această școală; la vârsta de 22 de ani (1970) absolveste Institutul de Arte „Gavriil Muzicescu”, devenind tot acolo, din același an, profesor; la vârsta de 35-36 de ani, pe lângă alte funcții importante, o deținuse și pe cea de prim-vice ministru al Culturii; din 1984 până în 1999 se află în funcția de rector al Conservatorului Moldovenesc de Stat „G. Muzicescu”, iar din 1993 până în prezent – în cea de secretar general al Comisiei Naționale a Republicii Moldova pentru UNESCO.

Azi creația muzicală a compozitorului Constantin Rusnac e bine cunoscută nu numai acasă, dar și în multe țări ale lumii, cum ar fi, de exemplu, Franța, Germania, Spania, SUA etc.

De unde pornesc și pe ce se sprijină toate cele ce au urmat?

Tata și Mama, casa părintească, satul natal, copilăria, creația populară și geniul colectiv al moșilor și strămoșilor sunt temelia și izvorul existenței și ființei omului și sufletului de creație, ale aceluia care



Constantin Rusnac. *101 poeme*. Editura „Biodova”, București, 2013.

a devenit, cu anii, Constantin Rusnac, antrenat activ și în profunzime în procesul de asimilare organică a culturii și valorilor naționale și universale. Plecarea fizică a **Tatei** din această lume provoacă *un pustiu / în suflet* și deschide o *rană dureroasă*, poetul întrebându-se pe sine și pe toți cei de un neam cu el: *Unde pleci tu, tată? – Strigă pân'și casa. / Ne-ai lăsat cu mama / Amândoi plângând; Ca și cucul, suntem / singuri / pe pământ. Și mai tristă, și mai dureroasă e plecarea Mamei pe celelalte tărâmurii. Autorul se destăinuie: Răsună-ngândurate clopotele / A durere / urcă în ceruri dangătul lor trist, / Nins de negri fulgi îmi este / Sufletul, mi-e inima din pieptu-mi sfârtecată – / Azi tu, dragă mamă, pleci la dragul tată. / Ne-ai lăsat și casa / cu orfana-i prispă, / Ai lăsat fântâna și grădina-n flori / Cum să ne deprindem, că veșnic vei fi lipsă? / cine-o să trezească / nepoții-n zori?*

Despre temeliile sale artistice și umane originare Constantin Rusnac depune elocvente mărturii în micropoemul „Autoportret”. *Copilăria mi-am lăsat-o ca pe un basm în / Casa ce născutu-m-a cu drag... / Ograda și tot satul m-au primit cu bucurie... –* își începe el deschiderile spre orizonturile apuse, dar veșnic vii în suflet și în memorie. Cântecelul, melodiile și horele din sat și reprezentanții-executori ai acestor impresionante manifestări artistice populare i-au infiltrat în suflet și în conștiință dragostea nemărginită față de muzică, față de creație, față de zbor în lumea viselor. Și de data aceasta **Tata, Mama, vecinii, rudele** și tot **satul** sunt acei permanent adoarați și situați în preajma celui care a devenit cu anii personalitatea marcantă despre care vorbim. *Nu era nuntă, petrecere sau horă-n sat, – / își deschide autorul sufletul și inima, – Nici cununie, ori clacă cât de mică* la care să nu fi participat și unde muzica populară națională se făcea auzită și profund trăită

împreună cu multe modele și exemple din valorile muzicii universale. Căci, continuă autorul, *Urcușul spre Olimpul muzical l-am început anume – atunci, acolo, în copilărie – / S-ajung pe pisc am vrut, dar n-am știut – cu cât mai sus tu ești, cu atât de mai departe el te-mbie...*

Împlinirea celor începute în satul natal, cu sprinjinul generos al celor de acasă, în capitală deja, – *Navigând prin noianul de sunete nobile, de mână cu Mozart și neaoșul colind ornamentat, / Am învățat să mă-nțeleg nu prin cuvinte, ci-n limba pe care-am îndrăgît-o atunci, la horă-n sat, / Acolo unde dragoste, speranță, și inimă, și suflet am lăsat, și unde azi rămas-au doar / Copilăria mea, a mamei și a tatei, / Care din când se strâng grămadă, / jucându-se-n hârjoană de-a mijatca / în dulcea lor, / cu trei prăsazi, / un măr și-un nuc, / ogradă*”.

Faza dulce a copilăriei cu toate visele, luminile și umbrele ei – ca și toate celelalte – nu e una veșnică; cu anii lumea din jur, ca și conștiința celora care o trăiesc și o asimilează, suferă schimbări și interpretări radicale, căci lucrurile văzute **azi** prin prisma maturității, realismului și experienței acumulate, capătă cu totul alte dimensiuni și altă înfățișare. Versul liric al poetului Constantin Rusnac e dublat ulterior de observația critică, analitică, filosofică, umoristică, satirică, iar uneori și sarcastică chiar, asupra fenomenelor vieții, pe care are a le înfrunta el personal, împreună cu toți semenii săi de generație. Metaforele închise în cuvinte, dar deschise larg către inima și conștiința cititorului, reprezintă adevărate lăzi de bijuterii ale gândirii și înțelepciunii umane. *Un țânțar / – citim în versetul „Metamorfoză”, – Mi s-a așezat / Pe lumina ochiului. / O, cât de mic / Am devenit.* Otrava minusculului țânțar-individ, lipsit de suflet și cultură, sunt în stare să provoace răni dureroase, irecuperabile luminii, adevărului și demnității umane, reprezentate de **Om**ul cu literă mare. *Nu mai vreau, / se destăinuie autorul („Auditoriu”), – / Nu pot să cânt – / S-au înmulțit / Urechile / Călcate de urși.* Astfel, mediul surzilor în ce privește receptarea melodiei și omeniei crește enorm, ceea ce nu poate să trezească decât tristețe și amărăciune în sufletele oamenilor întregi și cu inimile deschise spre bine și frumos. La acestea, în zilele noastre, se poate ajunge (și se ajunge!) călcând în picioare totul ce ține de valoarea etico-morală și omenie, în vârful coloanei situându-se interesul personal și mărirea sa banală. *Ce faci? Hămăi. / Și seara? Mai urlu din când în când, / La lună. Și dimineața? Latru, ca de obicei. / – Și nu ți-e scârbă / Să latri întruna? – Hămăitul / E bine plătit.*

Pe de altă parte, defectatul moral și mintal, adică

că *prostul*, ajungând la putere, își alege cadrele după chip și asemănare („Ingeniozitate II”), motivarea fiind una singură: *Când vine prostul la putere / Subalternii și-i alege dintr-ai lui, / Dar și mai proști: / Ca el să pară mai deștept / (barem în ochii lui).*

Cazurile sau scenele de viață întoarse cu fața pe dos, de genul celor evocate mai sus – capătă, în poemul „Iepuriada”, o expresie generalizatoare de parcurgere a fenomenelor vizate în ansamblu și în complexitatea lor socială, umană și psihologică. Adunarea *iepurii* din întreaga „poiană (pădure)” întrunește tot neamul animalic din zonă, scopul dinamizator al căreia e de a decide soarta de mai departe a celor adunați, de a stabili unde se află și cum se poate ajunge la „mult așteptata dreptate” pe pământ. La început părea că *Totul mergea strună, bine, / Vorbeau toți ce se cuvine, / Își spuneau durerile, / Încercând sfios să ceară / (de la cei ce azi în gară / urcă-n tren fără bilet) / Să fie lăsați în pace / Că-s sături de jăcmăneală / Și li-i silă, berechet: / Azi oriunde te-ai întoarce / Dreptatea mereu o are / Cel cu bani în buzunare...* Atotputernicia zilei cu *bani în buzunar*, dar înconjurată cu lingăi de primă calitate, fac ce vor în timpul alegerilor, trag la culcușul lor tot ce se poate și nu se poate, iar după alegeri, strivesc și distrug totul ce nu le convine. Speranțele *tinerilor iepurași* se lovesc și se risipesc, lovindu-se de zidul impenetrabil al minciunii și nedreptății, reprezentat de cei care au uitat sau nu au știut niciodată ce înseamnă omenie și morală. *Măștile* de oameni ai legii și ai moralei confirmă și mai mult *dosul și falsul* nonvalorilor, antivaloriilor pe care le reprezintă și le promovează. Autorul se întrebă și ne întrebă, profund tulburat și dezamăgit de cele ce se întâmplă: *Nu vă pare că e straniu, / Dară straniu chiar de tot, / Să vezi iepuri ca din basme / Cu urechi ca la motan / Și cu lungi mustăți pe bot? Sau iepuri cât un butoi / Cu cozi mândre și frumoase, / Pufoase ca la vulpoi?... Măștile sunt extravagante, bune de speriat copiii, făcându-i pe purtătorii lor adevărați aproape de nerecunoscut. Și mai trist în această adunare a iepuriadei e faptul că patriotul din tânărul – participant la sfatul cel mare, adormi, a câta oară, el dând, în cele din urmă, bir cu fugiții, repezindu-se spre casă / Să citească-n internet / Informații noi, utile, / Pentru tineret.*

Un compartiment aparte și întru totul original în volumul prezentat, dar și în întreaga poezie post-belică din spațiul pruto-nistean, e acela ce are în vizor chipul și imaginea unor ilustre personalități din trecutul nostru istoric, dar și din prezentul în desfășurare al acestui neam. E vorba despre compartimentul „Portrete în timp” care include peste 30

de nume de referință din domeniul artei și culturii spirituale, 18 dintre acestea reprezentând *cuvântul scris, literatura artistică* în diversele și multiplele ei manifestări. Iată-le, aceste nume, în ordinea inclusă în carte: Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Mia Braia, Andrei Lupan, Petru Zadnipru, Pavel Darie, Victor Teleucă, Nichita Stănescu, Pavel Boțu, Ioana Radu, Dumitru Blajinu, Gheorghe Vodă, Petru Cărare, Grigore Vieru, Maria Bieșu, Paul Goma, Nicolae Labiș, Anatol Codru, Nicolae Sulac, Emil Loteanu, Ion Vatamanu, Dumitru Matcovschi, Mihai Dolgan, Andrei Vartic, Mihai Cimpoi, Maria Drăgan, Leonida Lari, Nicolae Botgros, Ianoș Țurcanu, Ion și Doina Aldea-Teodorovici, Mircea Cărtărescu.

Este evident că această neobișnuită *Enciclopedie literar-artistică* sau, altfel zis, *Antologie selectă de portrete analitico-poetice*, poartă în sine nu numai amprenta *talentului* original al celui care o reprezintă, dar și efortul intelectual al *investigatorului* de a descoperi și a scoate în evidență, la suprafață, atât *fapte* și *date* de viață în formula lor sintetică, cât și, mai ales, *trăiri*, *sentimente* și *emoții*, pornite din adâncul inimii și al sufletului. În aceste perimetre fiecare text poetic ar necesita un comentariu, o descifrare, o analiză aparte. Vom poposi ceva mai amănunțit doar asupra celui consacrat *marelui Eminescu*. Reproducem integral textul respectiv.

**Mihai Eminescu**

Mag, călător în stele,  
 al limbii scut, cetate,  
 În care ca un clopot  
 inima lumii bate,  
 Hyperion, Luceafăr,  
 al slovei noastre buciom, ce  
 A-nvățat să moară,  
 iar viața i-a fost zbucium,  
 Îngemănat-a spații  
 cu-a timpului mireasmă,  
 Lăsând ca moștenire  
 izvor de mântuire –  
 din vers catapeteasmă.  
 El, ce pe rugul propriu  
 în flăcări s-a topit,  
 Mărinimos ne-nvață  
 că dragostea e viață,

Iubirea de moșie  
 e cel mai trainic zid,  
 Neamul și limba mamei  
 sunt lucruri pururi sfinte –  
 El, peste-al vremii vad,  
 mereu ne-aduce-aminte.  
 Sorginți de-nțelepciune  
 e genialu-i vers,  
 Ca ploaia cea de stele  
 urcând în  
 Univers.

(Iunie 2000)

Construcția deliberată a versului și a textului scrierii în ansamblu, interferența și intersectarea versului clasic cu versul alb, criptogamele marginale și din interiorul creației artistice propriu-zise, metaforizarea până la limită a gândului și emoției artistice, *piramidizarea* frecventă a semnificației poetice în spatele unor expresii aparent simple și ușor sesizabile, – toate acestea, ca și multe altele, contribuie în chip fundamental la lărgirea și aprofundarea esențelor celor zugrăvite-evocate, consumatorul de bine și frumos văzându-se totalmente antrenat în descifrarea acestor valori de importanță inestimabilă pentru el. *Geniul eminescian*, venind din cosmosul nemărginit al stelelor și al viselor planetare, suportând zbuciumul și poverile vieții de pe pământ – ne-a lăsat nouă, drept moștenire, *modelul* omului curat ca lacrima și devotat față de acest pământ, față de popor și limba lui, față de tot ceea ce înnobilează inima și sufletul celor ce intră în *casa luminoasă* și *primitoare* a Marelui nostru Poet. Numele *Mihai Eminescu* și calificativul **geniu** din inscripțiile marginale și din interiorul textului vin să întipărească definitiv imaginea genialului *Înaintemergător* în inima și în memoria celor care l-au adorat, îl adoră și îl vor adora atâta timp cât va exista viață și suflare omenească pe acest pământ.

Așadar, spre finalul acestui scurt popas literar, s-ar putea conchide că autorul volumului de versuri *101 poeme*, Constantin Rusnac, în perimetrele doar a celor 120 de pagini de carte, a reușit să ne prezinte, în culori distincte și irepetabile, câteva lumi și generații ale acestui pământ, să sintetizeze tipaje, probleme și imagini, portrete literare ale unor nume de vază, completând și îmbogățind în acest fel nu numai patrimoniul nostru muzical, dar și cultura poetică a acestui neam.